Rabbi Dovid C Cohn
Rav of the North Hendon Adath Yisroel Synagogue, London NW4

הרב דוד חיים כהן
רב דק"ק עדת ישראל צפון הנדון לונדון

33 Boyne Avenue London NW4 2JL ** **Telephone: 020-8202 7838**

בס"ד ערב שק בטת נבאים תשעח

דרשת שבת שובבה תשעט הבעלט – מראה מקומות בס"ד

בענין: האיסור להכנסן או לבשל עבור נכרי ביו"ט
Hosting, Non-Jewish Guests In Hotels or At Home On YomTov

(1) גמרא ביצה דל"כא אמר רב חסדא .. בל כאן: ..מצוותם עליכם ותנוס דה חיצון ובה עסה שם
רא"ש שם פב סימן יב ורן שם בל י: [בדפי הרי"ף]

(2) גמ' ביצה בל יג. "תר" ..הלכה כרשב"א "ורש" שם

(3) רמב"ם פרק א' מהל' יו"ט הלכות ט'-ט"ו מגיד משנה לחם משנה והש' מי אית'

(4) רשב"א ספר עבודת הקודש שער השלישי סעיפים א'-ב'

(5) שולחן ערוך סי' תקב (אות) סעיף א' רמ"א ומא שם ובאור הגרא שם

(6) טור ובית יוסף אות סי' תקב סא ודרכי משה שם סק א'-ג'

(7) מרדכי מס ביצה סי' תרעט שיטה מקובצת מס ביצה בל כאן: דה ופליגא

(8) משנה ברורה שם סעיפים א' - ג' ובהל שם דה אסור

(9) חי' אדם כלל צב' דין א'; ערוך השולחן סי' תקב סעיף ו'

(10) ספר חוט שני הלכות יו"ט פרק ד' עמודים סג-סה'

(11) מועדים וזמנים פרקי' סימן מו' מכתבים א'-ג' מהסט"פלער

מאמר: האיסור להכניס או לקבל אורחים נכרי ביום טוב

Hosting, Non-Jewish Guests In Hotels Or At Home On Yom Tov

(1) שמות פרק כ' פסוק ט'

כָּל־מְלָאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם:

אתמר *האופה מי"ט לחול רב חסדא אמר לוקה רבה אמר 'אינו לוקה רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי ליה השתא נמי חזי ליה רבה אמר אינו לוקה 'אמרי' הואיל

(3) גמ' ב"ב דף כא

(4) שם דף כא: דאמר רבי יהושע בן לוי *מזמנין את הנכרי בשבת 'ואין מזמנין את הנכרי ביום טוב גזרה שמא ירבה בשבילו מרימר ומר זוטרא כי הוה מקלע להו נכרי בי"ט 'אמרו ליה אי ניחא לך במאי דטריחא לן מוטב ואי לא טרחא יתירא אדעתא דידך לא טרחינן:

(5) רמב"ם פרק ל' מהלכות שבת

טו השבת ועבודה זרה כל אחת משתיהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה. והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם. לפיכך כל העובר על שאר המצות הרי הוא בכלל רשעי ישראל. אבל מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודה זרה ושניהם כגוים לכל דבריהם: לפיכך משבח הנביא ואומר אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו וגו'. וכל השומר את השבת כהלכתה ומכבדה ומענגה כפי כחו כבר מפורש בקבלה שכרו בעולם הזה יתר על השכר הצפון לעולם הבא. שנאמר אז תתענג על ה' והרכבתיך על במותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר:

ועשה הקב"ה לפי שכולו מורה על המחדש וכופר במחדש כופר בכל התורה כולה ולפיכך צריך להאמין ולקבוע בלבו אמונת המחדש ולשמור השבת שהוא אות נאמן עליו:

סליקו להו הלכות שבת בס"ד

(7) רמב"ם פרק א' מהלכות יו"ט

מ"ד משנה

ו ממלאה אשה קדרה וכו'. ברייתא פרק י"ט שבת (יח.) כלשון רבינו וכתב הרמב"ן ז"ל (עה"ת רש"י פ"ב) כדי שיהכנו משמעים לפיכך יראה לי שאסור ליתן בקדרה החיצה לאחר חתיכה אסיר לאחר שהגיע קדרה על גבי האש מותר עכ"ל: וממלא נחתום וכו'. כאותה ברייתא כלשון רבינו. וכתב הרמב"ן (שם) ובלבד שיתן את הכל קודם שיגיע חבית על גבי האש עכ"ל. והטעם לפי שאין המים עוכרים יותר כשיש בכלי הרבה ולפיכך דעתו ז"ל שאסור לקוסף עליהן שלא לצורך אבל מעיקרא חד טרחא הוא וכו'. וממלאה אשה תנור של פת וכו'. מתוקפת שם וכפסקה שם הלכה כרמב"ן דאמר שהפת יפה כשעה שהתנור מלא. וב"ל יונה כתב שלא התירו אלא בתנורים קטנים ואינם אבל לא בכורני גדולה כעין שלנו עכ"ל: ומולח אדם כמה חתיכות וכו'. מימרא פ"ק (יח:) אמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות בבת אחת אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת. עוד שם רב אדא בר אהבה מעריס ומלח גרמא גרמא. ורבינו ז"ל הזכיר מימרא דשמואל ולא כתב

מאמש וכתבשיל שנתבשל מאמש. *ולא בשר שנשחט היום כבשר שנשחט מאמש. וכן כל כיוצא באלו. [ה] וכן מכשירי אוכל נפש שיש בהן חסרון אם נעשו מבערב עושין אותן ביום טוב. כגון שחיקת תבלין וכיוצא בהן: ט אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שיאכל בחול. ולא הותרה מלאכה שהיא לצורך אכילה אלא כדי ליהנות בה ביום טוב. עשה כדי לאכול ביום טוב והותיר מותר לאכול המותר בחול: י ממלאה אשה קדרה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. וממלא נחתום חבית של מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד. וממלאה אשה תנור פת [ו] אף על פי שאינה צריכה אלא לככר אחד. שבזמן שהפת מרובה בתנור היא נאפית [ז] יפה. ומולח אדם כמה חתיכות בשר בבת אחת אף על פי שאינו צריך אלא לחתיכה אחת.

השגת הראב"ד

ה"ח. ולא בשר ששחט היום כבשר ששחט מאמש וכן כל כיוצא בזה. מ"מ נבל מנה לין טעם נמה לין תולעין ירק ולין מלקעין פירות מן המינו ביו"ט שהרי בני יומן יפין יותר, וכירושלמי (פ"מ ה"י) סומך פומו על מר מסר לאכל נבל נפש הוא נבנו יעשה נפש וסמיך ליה ומתרמים לה המלות שהוא מלאכה בתלוש.

וכן כל כיוצא בזה: יא המבשל או האופה ביום טוב כדי לאכול בו ביום או שזימן אורחים ולא באו ונשאר התבשיל והפת הרי זה מותר לאכלו למחר בין בחול בין בשבת. ובלבד שלא יערים. ואם הערים הרי זה אסור ואפילו בשבת שאחר יום טוב מפני שהחמירו במערים יתר מן המזיד: יב מי שהיתה לו בהמה מסוכנת לא ישחוט אותה ביום טוב אלא א"כ יודע שיכול לאכול ממנה כזית צלי מבעוד יום. כדי שלא ישחוט ביום טוב מה שיאכל בחול וכן כל כיוצא בזה: יג אין אופין ומבשלין ביום טוב

יא המבשל או האופה ביו"ט וכו'. ברייתא פרק יו"ט שבת (יח:) נכי מי שאכל עירובי תבשילין שלו קודם שפיה אכל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור ואמר רב אבא דעפי המירון במערים מבמזיד ויתבאר דין זה פ' שני (ה"ו) ומשם למד רבינו דב"ש במערים לצורך חול שאסור וכן כתבו המפרשים ז"ל:

יב מי שהיתה לו בהמה מסוכנת וכו'. פרק אין לדין (נה.) בהמה מסוכנת לא ישחוט אע"פ יודע שיכול לאכול ממנה כזית צלי מבעוד יום ר"ע אומר אפילו כזית חי מביא עניתמה. וקי"ל כת"ק. ופי' כל שיש שהות כיום כדי לאכול אע"פ שאינו אוכל מותר דמצוה הפסד ממונו המיר לן בכך וכן מבואר פרק אלו עוברין (ספסים מז:). אבל בריאה לא ישחטנה אע"פ צריך לאכול ממנה ביו"ט וכן כתבו ז"ל:

יג אין אופין ומבשלין ביו"ט וכו'. פרק יו"ט שבת (נא:) קי"ל כמאן דדרים לכם ולא לגויים וזה מוסכם מכל הפוסקים אבל בדין הכלכים נחלקו ודעת רבינו כדעת ההלכות שפסקו כר"מ הגלילי דאמר התם

מבדי להאכיל גוים [ח] או כלבים שנאמר הוא לבדו יעשה לכם לכם ולא לגוים לכם ולא לכלבים. לפיכך מזמנין את הגוי בשבת ואין מזמנין אותו ביום טוב גזירה שמא ירבה בשבילו. אבל אם [ט] בא הגוי מאליו אוכל עמהן מה שהן אוכלין שכבר הכינוהו: יד בהמה שחציה של גוי וחציה של ישראל מותר לשחטה ביום טוב שאי אפשר לאכול ממנה כזית בשר בלא שחיטה. אבל עיסה שחציה לגוי וחציה לישראל אסור לאפות אותה מפני שיכול לחלק הבצק. בני החיל שנתנו קמח לישראל לעשות להם פת ביום טוב, אם כשנותנין פת ממנה לתינוק אין מקפידין מותר לאפותו להן ביום טוב *שכל פת ופת ראויה לתינוק. עיסת [י] הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה נאפית ביום טוב: טו המבשל ביום טוב לגוים או לבהמה או להניח לחול אינו לוקה שאילו באו לו אורחים היה אותו תבשיל ראוי להן. עשה לנפשו והותיר מותר להאכיל ממנו [כ] לגוים ולבהמה:

השגת הראב"ד

ה"ט. שכל פת ופת ראויה לתינוק. אע"פ יפה אמר אע"פ שלא הפסיק לדעת הרב ז"ל (לקמן כא.):

הלכות א"א מונ"ת

[ח] מר זוטרא ומקיימר כך מיקלע להו נוי כיו"ב אמרו ליה מי ניחא לך במאי דטרחינן מונעב ואי לא טרחא יתירא אדעתא דידך לא טרחינן (בא.). ונפחות דינו כיון דאפסר לפיוסיהו במיני אחריני שני

(8) לחם משנה הלכות י"ד-ט"ו

עיסת הכלבים כו'. כתב ה"ה ז"ל דלדידן דאית לן הואיל אפילו מין לן נבלה מותר וכו' ולזה סתם רבינו ז"ל. וקשה על זה דאפילו מאן דאית ליה הואיל מ"מ איסורא מיהא איכא ולא אהני טעמא דהואיל אלא לאפטורי ממלקות כמו שנראה ברור בדברי רבינו ז"ל שכתב שמין הוא לאפטורי ממלקות לא לעורר גוי ולא לעורר כלבים. וי"ל דהך קושיא אופין ומבטלין לא לעורר גוי ולא לעורר כלבים. וי"ל דהך קושיא גופא איכא לאקשוי בגמרא בפ"ב דביצה (כא.) וחדא מתרצא הכרתה דשם אמרו ומי אית ליה לרב חסדא הואיל כלומר דמשום הכי טעמא שרי לאפות אותה ביו"ט, והשתא קשה דהיכי קאמר ומי אית ליה לרב חסדא וכו' דמשמע דאי אית ליה טעמא דהואיל אתי שפיר דאפילו מאן דאית ליה טעמא דהואיל מ"מ איסורא מיהא איכא. לכך נראה לומר דודאי כיון דהך עיסה מעורבת של רועים ושל כלבים אין לאוי לומר שיהא איסורא כל כך לפיכך היתה כולה של כלבים משום הכי טעמא דהא אפשר למפנג וכו' אבל דאין זה הטעם כל כך ברור דהא רב חנילאי מכחיש ליה להך טעמא וא"כ כשמשאל הכל לכלבים אמרינן האם הואיל ואינו נוקה אלא שאסור הכא דמעורבת עם עיסת הרועים מעליון ליה דרבא ואמרינן דמותר לגמרי וזהו שאמרו ומי אית ליה לרב חסדא הואיל דאי הוה סבירא ליה האם הואיל הוה אתי שפיר הכא כדפריטיה אבל השתא דלית ליה האם הואיל אלא שהאם נוקה הכא מעליון ליה דרבא ואמרינן אסור לכל הפחות וא"כ איך קאמרת דמותר. וא"כ השתא דאית לן הואיל הכא דמעורבת עם עיסה של רועים מותר.

זה ז"ל נ"ל דעת הרשב"א ורבינו ז"ל:

טו המבשל ביו"ט כו'. האי ביצול לבהמה פירי כמאכל האדם לאכילת אדם דאי לאו הכי לא אייך טעמא דהואיל ומקלעי אורחין כיון דאיתי רואי לאכול אדם וכודאי דנוקה אבל מעשה דמתוך שהותרה בגורך הותרה גמי אלא בגורך רואי להתיר לפיכך אמרו טעם דמתוך כמ"ש אדם כלל וא"כ קשה על רבינו ז"ל איך לא הזכיר טעם מתוך כמ"ש למעלה (ס"ד). נלפשר היה לומר דרבינו ז"ל סי"ל דלא ולא לגוים ולא לכלבים אהדדיה לאלו קמא כמ"ש הטוספות בפ"ק (יב.) וא"כ נתבטל טעם מתוך דודאי דאי לא אתא לכם הוה מותר מטעם מתוך אבל השתא דכתוב אהדדיה לאיסוריה לכך איצטריך טעמא דהואיל לומר דאינו נוקה אבל עובר בעשה דלכם

(9) תוס' פסחים דף מו. וגרלה

לרשב"א לחלק דדוקא בעיסת נכרי אסרו מדרבנן אבל גבי חלה לא אסרו משום תיקון חלה

(10) רשב"א עבודת הקדש שער ג'

(ב) אין מזמנין

את הגוי ביו"ט חוששין שמא ירבה בשבילו בקדרה בפני עצמה דברים שאינן ראויין לישראל נכנס הגוי אצלו ביו"ט מותר ליתן לו סמה שהכין לעצמו ובלבד שיאמר לו אם דעתך נוחה במה שהכנונו לעצמנו מוטב אבל לרבות מרחמתך אי אפשר וכיוצא בזה

(10) תוס' שבת כא. ותוס' שם

אמר רב חסדא בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשחטה ביום טוב דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה ביעיסה חציה של נכרי וחציה של ישראל אסור לאפותה ביו"ט דהא אפשר ליה למפלגה בלישה מתיב רב חנא בר חנילאי *עיסת כלבים בזמן שהרועין אוכלין ממנה חייבת בחלה ומערבין בה ומשתתפין בה ומברכין עליה ומזמנין עליה "ונאפת ביו"ט "ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ואמאי והא אפשר ליה למפלגה בלישה שאני עיסת כלבים הואיל ואפשר לפייסן בנבלה

כגון דאית ליה נבלה דודאי אפשר לפייסן בנבלה: בעו מניה מרב הונא הני בני באגא דרמו עלייהו קמחא דבני חילא מהו לאפותה ביו"ט אמר (*ליה) "חזינא אי יהבי ליה רפתא לינוקא ולא קפדי כל חדא וחדא חזיא לינוקא ושרי ואי לאו אסור והתניא *מעשה בשמעון התימני שלא בא אמש לבית המדרש בשחרית מצאו [ר'] יהודה בן בבא אמר לו מפני מה לא באת אמש לבית המדרש אמר לו בלשת באה לעירנו ובקשה להטוף את כל העיר ושחטנו להם עגל והאכלנום ופטרנום לשלום אמר לו תמה אני אם לא יצא שברכם בהפסדכם שהרי אמרה תורה *לכם ולא לעובדי כוכבים ואמאי הא חזי למיכל מיניה אמר רב יוסף עגל טרפה הואי

חזינן אי יהבינן (ס) ליטוקא ולא קפדי כל חדא וחדא וכו'. פרש"י ופליגא אהיא דלעיל דרב חסדא דקאמר עיסה חציה של נכרי וכו' דאפשר למפלגה בלישה ואומר ר"י דלא פליגי דשאני עיסה דחציה של נכרי וחציה של ישראל דישראל מצי למפלגה ולאפות חלקו אבל הכא מיירי שהיה הקמח לבני חילא אלא שעורת אפייה הוה דמי אבני באגא הלכך לא היו יכולין ליקח כולו מן הקמח קודם האפייה לאפותו לצורך התינוק אבל אח"כ שאפו בשביל החיל אי לא קפדי

עיסה חציה של נכרי וחציה של ישראל. ואם תאמר והתמר לעיל* רבי שמעון בן אלעזר אומר ממלאה אשה תנור פת ואפ"פ שאינה לריכה אלא לפת אחת מפני שהפת נאפית בזמן שהתנור מלא ושרי לאפות בי"ט אפי' לכתחילה וכי תימא דאתיא לח"ק והא הלכתא כר' שמעון דמתיר *"ויש לומר דשאני התם דכל הפת של ישראל שהרשות בידו לאכול כל אחד ואחד אי זה או זה ועוד דלמא מקלעי ליה אורחים אבל הכא דחציה של נכרי אסור לאפותה בי"ט:

(11) שו"ת אור ז"ר סי' קכ"ב סא

כתב הרמב"ם אבל אם בא הגוי מאליו אוכל עמו שכבר הכינוהו. ואינו נראה דאף על פי שכבר הכינוהו אכתי איכא למיחש שמא ירבה בשבילו אם הוא חשוב וראוי לכך אלא צריך שיאמר לו אם יספיק לך במה שהכנונו לעצמינו בוא ואכול:

(12) רא"ש ה"ד פרק ב' סימן ד'

דאמר רבי יהושע בן לוי מזמנין את הגכרי בשבת ואין מזמנין את הגכרי ביום טוב גזירה שמא ירבה בשבילו. מריימר ומר זוטרא כי מקלע להו נכרי ביומא טבא אמרו ליה אי מיתא לך במאי דעריתא לן מוטב ואי לאו טריחא יתירא אדעתא דידך לא טרחינן. ואם נשלח אליה נכרי לישראל ביום טוב מותר להאכילו ביום טוב וכן מותרין באשכנז שיש להן עבדים ושפחות נכרים. דלא אסר ריב"ל אלא לזמן את הנכרי שהוא חפץ ביקרו ומרבה לו מנות וחייש שמא יבשל קדירה לבדה שלא היה מבשל בה אם לא בשביל הנכרי דאי לא הרבה [צ] בשביל הנכרי אלא בקדירה שהוא מבשל בה ליכא חשש איסור זה [ק] והא ליכא למיחש בעבדים ושפחות שבביה ישראל:

(13) מיגדים ונאנים תלק ו' סימן מ'

מכתב א'

בעה"י אור ליום ב' פ' שלח התשכ"ג

החות"ש וכ"ט לפאר מעכ"ת הגאון הגדול כו' וכו' הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

גם לא ידעתי אודות בתי מלון דאולי זה נקרא מזמין מאחר שמפרסם שאצלו הוא בית מלון ושלט כתוב על ביתו וצ"ע.

מכתב ב'

והנה מה שכתבתי שבגמרא אינו מבואר אלא דאין מזמנין, ולא בבא מעצמו והוא מזמן עצמו לישראל בנידון הבתי מלון, ואי ידעתי שהוא הטעם דשמא ירבה שייך נמי בבתי המלון שרוצה מאוד לכבדו ככל האפשר וכמובן, אבל מ"מ שפיר י"ל לענין קדרה אחת דמכיון שהוא גזרה דרבנן [דהא לצורך חול שרי להרבות בקדרה אחת] אפשר דאין לנו אלא מה שאסרו חז"ל,

מכתב ג'

בעה"י יום עש"ק פ' קורח התשכ"ג.

החות"ש וכט"ס לפא"מ כבוד הגאון הגדול המפורסם כו' הגר"מ שליט"א אחדשכ"ג"ת בקשר למכתבי האחרון נזכרתי שהעיקר שכתבתי לכתוב במה שצדדתי בענין בא מאיליו בלא הזמנה, שכל זה הוא רק באם נניח דהאורחים בבתי מלון אינם בגדר מזמין אבל חדעת נותנת שזהו מזמין ממש שעצם קיומו בתור מלון אורחים הוא הזמנה לכל הבאים שיבקרו אצלו וגם בשעת שהאורח בא אינו אלא כשואל אם יתקבל [ואם לאו יש לו הרבה מקומות אחרים]

והנה לא כתבתי במכתבי הראשון שיש להתיר בקדרה אחת רק כתבתי שאין כח למחות בדרבנן במקום שיש למצא דעת פוסקים לחתיר [אע"פ שאינו מבואר בש"ע] היכא דהוא שעת הדחק גדול כנד"ד דאיכא משום איבה ומשום הפסד רב, ובעיקר משום שלא לדחות אבן אחר הנופל שהרי אם לא יקבלוהו במקום כשר ודאי ילך למקום טריפה ר"ל, אשר ישנם בכל מקום בעוה"ר וינתק עצמו לגמרי מזכר יהדות ח"ו, וגם כאן אינו דן כלל להתיר בקדרה אחת אלא לענין שלא למחות.

יעקב ישראל קניבסקי

(14) לוח אות

ס' תקיב שלא לבשל לצורך עכו"ם ביו"ט ובו ג' סעיפים:

א מ"ש אין מבשלים (א) א לצורך (מ) עכו"ם ביום טוב לפיכך ג אסור להזמינו (ב) שמא ירבה בשבילו ודוקא להזמינו אבל עברו ושפחתו וכן שליח שנשתלח לו (ד) וכן עכו"ם שבא (ג) מאליו מותר להאכילו עמו ולא חיישינן שמא ירבה בשבילו: הגה ומותר להרבות בשביל עבדו ושפחתו ג בתותה קדירה שמבשל בה לעצמו (מרדכי פ"ב דבילה) (ה) מבל לשמר עכו"ס בבל ענין (ד) אסור (מ"מ ומוס')

תכיב א לצורך עכו"ס. וס"ס לצורך קרמים (ר' בגלאל סי' ס"ג) ורש"ך מ"ג סי' ט"ו כ' דיש מתירין (כ"ה):

ג בתותה קדירה. אפי' לא אפשר לפייסינהו בד"א

לשמר עכו"ס בבל ענין אסור היינו משום דגזרי' שמא ירבה בשבילו בקדירה אחרת כמ"ש הרא"ש בהדיא וכ"פ הש"ס (והמרדכים שהרשים בש"ע מ"מ ותו' טעה בזה)

מ"ש בתן אבל

ביאור הגר"א

: וכן עו"ג בו'. אבל הרשב"א פ' דאמירה מעבר מ"מ: ומותר בו' אבל בשאר בו'. מדברי הרא"ש הנ"ל אלא אמר ריב"ל אלא לעמו בו' ואיישינן שמא יבשל קדירה לבדה בתותה קדירה ואפ"ה אסור שמא יבשל בה ליבא מבשל בה ליבא מבשל בה לעצמו (מרדכי פ"ב דבילה) (ה) מבל לשמר עכו"ס בבל ענין (ד) אסור (מ"מ ומוס')

(15) שיטה מקובצת בבא קמא: דה ופליגא

ופליגא דריב"ל פי' מא דר' חונא דלעיל ומע"ג דלעיל לא שרי ר' חונא לכתחל' אלא משו' דומקא מ"מ ס"ל לר' יהושע דלא שרי' משום דומקא אלא מי"ט למול דלית ביה אלא איסור' דרבנן אבל לגור' עכו"ס אפי' איכ' הולי' איסור' דאורייתא' איכא

(16) בית יוסף אות ס' תקיב

וגם בהגהות מיימון בפרק ח' (אות ט) כתבו להתיר בשפחות שלנו משום דאפשר לפייסינהו במידי אחרינא (א):

דרכי משה

תקיב (א) וכן כתב במרדכי בפרק ב' דביצה (ע"ג) (סי' תרעט) דשפחות שלנו הואיל ואפשר לפייסינהו במידי אחרינו שרי אפילו מרבה בשבילייהו ונראה לי דוקא באותו תנור ובאותה קדירה עכ"ל. ונראה דהאי דקאמר ונראה לי דוקא באותה קדירה וכו' הוא סברת המרדכי ופליג אסברת ראבי"ה (סי' תשנה) דמתיר מטעם דאפשר לפייסינהו דלפי אותו הטעם בקדירה אחרת נמי שרי ואי באותה קדירה בכל גווני שרי והא דאסור לאזמוני מטעמא דאתי להרבות בשבילייהו לא באותה קדירה מיירי כמו שאמרו (ביצה יז.) ממלאה אשה וכו' אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת והוא הדין בתנור אלא חיישינן שירבה אחרת וכן הוא דעת הר"ן והרא"ש בפרק ב' דביצה: ובארחות חיים (הל' יו"ט אות יא) אוסר להרבות בשביל גוי אפילו בקדירה אחת וכתב ב"י ואין כן דעת הפוסקים ומה שכתב ואין כן דעת הפוסקים הם הרא"ש והר"ן אבל התוספות (כא. ד"ה עיסה) כתבו בהדיא כדברי ארחות חיים לצורך גוי אסור אפילו באותה קדירה. אלא דברי המרדכי אין ליישב בכך דהא מטעם אפשר לפייסינהו בכל ענין שרי וכמו שאכתוב למטה (אות ג) א*):

(17) בית יוסף לשם

כתוב בהגהות מיימון בפרק ח'

(אות ה) לשלוח לגוי על ידי גוי כיון טוב כתב בלוח זרוע (מ"ח סי' תשעו)

דשרי פירוש שאף על פי שאסור לעשות ביום טוב שום מלאכה לצורך גוי מכל מקום לשלוח לגוי על ידי גוי שרי (ב): [ב] כתוב בארחות חיים (הל' יו"ט אות יב) לא ישלח לגוי דורון ביום טוב לא פת ולא מבשל אם היה בדעתו לשלוח ביום טוב שמי אפשר שלא ירבה בשבילו ומה שאמרו ממלאה אשה קדירה וכו' היינו דוקא לצורך ישראל עכ"ל וכבר נתבאר בתחלת סימן זה שאין כן דעת הפוסקים ב*):

בית יוסף

דכיון דכולה של ישראל ולכלבים אפשר לפייס בעבלה תשיב שלו ומפני כך מותר להרבות בו אע"פ שיהיה לצורך כלבים אבל למ"ד דלא אפרינן אלא ביותר מבדי תנור קשיא אחר שכתבתי כל זה מלאתי דמוקי לה בירושלמי בפרק קמא דמסכת חלה (ה"ה) כרבי שמעון בן אלעזר דאמר (מלה יז.) ממלאה אשה תנור פת מפני שהפת נאפית יפה בזמן שהתנור מלא (ג):

דרכי משה

(ג) והביא פירוש ירושלמי זה בלא מחלוקת. ולי נראה דלא קיימא לן כוותיה דלפי הירושלמי בלא טעמא דמצי לפייס הכלבים בנבלה שרי כמו שנתבאר ריש סימן זה (ב"י ד"ה ומ"ש ודוקא) ולעיל סימן (תק"ז) [תק"ו] (רמא. ד"ה היה) ולפי טעם תלמודא דידן דתלי הטעם הואיל ואפשר לפייסן במידי אחרינא

(18) מרדכי ב"ב

ביו"ט כו' בתלמוד פריך לרב חסדא ואמאי והא אפשר למיפלגיה בלישה ומשני שאני כלבים הואיל ואפשר לפייסן בנבילה ושאר כל העיסה לרועה ולכך נאפית ביו"ט אע"ג דיהיב לכלבים ופסק רא"י"ה דה"ה שפחות שלו כיון דאפשר לפייסינהו במידי אחרינא שרי דקי"ל כרבה דאית ליה הואיל בפ' אלו עוברין ועוד דמזונתם עלינו (ב) וכ"ל דוקא באותו תנור ובאותה קדירה:

רף כא] דתנן עיסת כלבים כו' ונאפית

(19) סתקיב משנה ברורה

א (א) אין מבשלין וכו'. וה"ה כל מלאכות שמותר לעשות בשביל ישראל בשביל נכרי אסור: (ב) לצורך בותים. דכתיב אשר יאכל לבל נפש הוא לבדו יעשה לבם ודרשו חז"ל לבם ולא לבותים לבם ולא לבלבים. ולצורך קראי"ס" בתשובת ר' בגלאל סי' ס"ג אסור ויש מתירין דעועים הם ומנהג אבותיהם בידיהם. ומותר (מ) לעבודת בוכבים (ג) או לחלל שבת בפרהסיא דינו בעכו"ם: (ג) להזמינו. ואינו מועיל (ג) מה שבבר הכינו בל לרבי סעודה (ד) דיש לחוש שמא יבשל עוד בקדרה אחרת בשבילו אחרי שמזמינו ורוצה לבבדו: (ד) שמא ירבה בשבילו. פי' שמא יבשל (ה) קדירה לבדה שלא היה מבשל (ו) אם לא בשביל העבו"ם ומשו"ה יש היתר לקמיה בעבדו דאין לחוש שמא יבשל בקדרה אחרת בשבילו: (ה) ודוקא להזמינו לביתו וכו'. ר"ל דכיון שרוצה לבבדו ואוכל על שלחנו מיישינן שיבוא לבשל בקדרה אחרת בשבילו אבל לא בשאולה לו לביתו: (ו) אבל לשלוח לו לביתו וכו'. עיין במאמר מרדכי ועוד (ז) כמה אחרונים שהסכימו דדוקא אם שולח לו ממה שהכין לעצמו אבל אם הרבה בשבילו אפילו באותה קדרה שבישל ג"כ לעצמו אסור דכיון שמרבה בשבילו מיישינן שיבוא לבשל עבורו בקדרה אחרת (ח) ומזה תראה דמה שנוהגין רבים לשלוח ביו"ט דורון לנכרי שרוצה לבבדו ומוסיפין בשבילו אלא כדין הם עושין ולא מבעיא שאסור לאפות בשבילו חלה אחת כמו שנוהגין או לעשות בשבילו מרעמוז"לי ובלינצע"סי. בכל אחד ואחד צריך טרחא לעצמו וגם אין אחד משביח מחבת הריבוי אלא אפילו מה שמרגין לבשל בשבילו דגיס (ט) בשמבשל ביחד גם לצורך עצמו אסור וכ"ל (י) ויש מאחרונים שמקילין בשמבשל ביחד גם לצורך עצמו ובמקום איבה או הפסד ממון אפשר שיש לסמוך ע"ז:

(ט) עבדו ושפחתו וכן שליח וכו' וכן עכו"ם וכו'. דוקא בשמזמן העבו"ם אלו דאפשר ביקרו מיישינן שמא ירבה בשבילו לבשל בקדרה לבדה משא"כ בעבדו ושפחתו וכן כל אלו שבאו מאליו לא מיישינן לזה: (י) שבא מאליו וכו'. אף אם הוא אדם משוב כיון שלא הזמינו לבוא (טו) ודוקא שבא אחר שבבר הכין סעודתו (טז) ויש חולקין דאפילו אם הוא אדם משוב ורצוי לבבוד חוששין שמא ירבה בשבילו (יז) אלא צריך שיאמר לו הישראל קודם שמאכילו אם יספיק לך ממה שהכינו לעצמנו בא ואכול

שער הציון

(טו) מוכח מרמב"ם: (טז) רשב"א וטור וכ"פ מהרש"ל:

הגה"ש

* אסור להזמינו וכו'. ממה שהגא בשמ"ק בשם הרשב"א משמע דס"ל דאפילו יהיה לו ע"י אינה אסור וכ"כ הסמ"ג במשב"ז אם לא שהעניין נוגע לבטול שמחת יו"ט יש להקל להזמינו לאכול ממה שהכין לעצמו:

(20) רן בשם הלכות [לפי: הגהות הרי"ף]

אמר רב חסדא בהמה חייה של נכרי וכו' עיסה חייה של נכרי וכו' · דהא איפסר למיפלגה בעיסה. איכא מאן דאמר אפי' בחטר אחד לא שרו לאפוקה מטעמא דרבי שמעון בן אלעזר דאמר [דף יז:] שהפת יפה בזמן שהחטר מלא דלא שריא מהאי טעמא אלא בשלו אבל לרבות בשל נכרי לא ואיכא מאן דאמר דשרי רב חסדא לא אסר אלא בעיסה מרובה שיש בה יותר ממלוי חטר והא דאמרן עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה חייבת בחלה ונאפת בי"ט והביאה הרב אלפסי ז"ל בסמוך ומשמע מיניה דאע"ג דאפסר למפלגה בעיסה שרי להתם הוה איפסר למשקל חלק רועים ממנה הא אוקים לה בגמרא כגון דאית ליה נבלה דאיפסר לפיים הכלבים בנבלה ומשמע לי' דהאי טעמא עדיף טפי מהואיל (א) דאע"ג דאפילו לרבה דאית ליה הואיל ה"מ לענין מלקי הוא דלא לקי אבל איסורא מיהא איכא הכא אפילו איסורא ליכא משום דהכא לא מיתסר מידי דהא אית ליה נבלה אבל באופה מיו"ט לאול הא מחסרי אורחים שצריך שיבאו מעצמא ובזה אין צריך למה שנדחקו בו אחרים:

ואין מזמנין את הכותי ביו"ט גזירה שמא ירבה בשבילו. פי' בקדירה אחרת ואי באותה קדירה ואי שרי שהקדירה יפה בשיש בה בשר מרובה ואע"ג דאפי' בקדירה אחרת לא מיתסר מדאורייתא דהא קי"ל כרבה דאית ליה הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים חזי ליה אפי' הכי כיון שהוא עשוי להרבות בשבילו חיישי' ואחרים פירשו דלשמא ירבה בשבילו דברים האסורים חיישינן דאיכא איסורא דאורייתא ואם תאמר הני עבדי דילן היכי מבשלינן להו ביומא טבא ולא חיישינן שמא ירבה בשבילן י"ל דכיון דגזירה דשמא ירבה ליתא אלא אם מחמת דברים אסורים או מחמת קדירה אחרת בעבדי דילן לא שייך הכי כלל דבמזומנין בלבד שאדם עשוי להתכבד בהן הוא דאיכא למיחש להכי ומיהו משמע דלהרבות בפת בשבילן אסור אלא בדאית ליה מידי אחרינא דאיפסר לפרנסינהו ביה וכדאמרינן בעיסת הכלבים [דף כח:] ואע"פ שראיתי מי שהתיר מפני שמזונתם עליו ומטעם זה התירו אף בנכרי ההולך עם ישראל מפני שמזונותיו עליו לא נתחוור לי אלא לדברי מי שפוסק כרבי עקיבא דאמר דאפי' נפש בהמה במשמע מפני שמזונותיה עליו וכמו שאכתוב בסמוך בסייעתא דשמיא אבל לדעת הרב אלפסי שפוסק כר' יוסי הגלילי אינו נראה כלל:

המשך ס' תקיג

(21) משנה ברורה

(יא) ומותר להרבות.
הנה המחבר (יט) כלל דין עבדו ושפחתו הכנעניים ועכו"ם שבא מאליו במדת ממתא ובא הרמ"א לפרש שיש חילוק ביניהם דבעבדו ושפחתו אפילו אם מרבה בקדירתו לכתחלה בשבילם שרי כיון דאד ערמא הוא ולא חיישינן בדידהו שמא יבשל קדירה אחרת בשבילם [אך צריך ליזהר שלא יאמר בפירוש שמבשל בשבילם] אבל בעכו"ם (כ) הבא מאליו שהוא מכובד אצלו דוקא כשנותנו ממה שהכין עבור עצמו אבל להרבות בשבילו אפילו בקדירה אחת אסור דחיישינן שמא יבשל עבורו לבד עוד בקדירה אחרת: (יב) באותה קדירה. ולזוקא בב"א דאד ערמא הוא (כא) אבל להוסיף אח"כ בשר בשבילם אסור אלא א"כ יש לו מאכלים אחרים שיוכל לפייסם בם ומצלא שבל הבשר היה ראוי בשביל ישראל ואז מותר ליתן להם לאכול מזה. ולענין פת (כב) מסקי האחרונים דכיון שיש על כל ככר וככר ערמא בפ"ע ע"כ אין להתיר אפילו אופה בתנור אחד אח"כ יוכל (כג) לפייסן בדברים אחרים ומצלא שבל הפת ראוי בשביל ישראל ואז מותר ליתן גם להם לאכול ממנו ולפי המבואר לעיל בסימן תק"ז ס"י כל היתר הפת אינו כ"א בתנורים שלהם (כד) אבל בתנורים שלנו אפילו בשביל ישראל אין לאפות יותר ממה שצריך לו (כה) אבל לעת הצורך יש להקל גם בתנורים שלנו:

(22) ח"י אבים לפי בח בין א'

אָסוּר לְהַרְבּוֹת

בְּשְׁבִילוֹ אֲפִלּוּ בְּאוֹתוֹ קְדֵרָה שֶׁמְּבַשֵּׁל לְעַצְמוֹ, דְּאַף־עַל־גַּב דִּבְעִנְיָן זֶה מֻתָּר לְהַרְבּוֹת לְצֹרֶךְ מָחָר, כְּמוֹ שֶׁנִּבְאַר אִם יִרְצֶה ה' בִּכְלָל צ"ט, אֲפִלּוּ הָכִי לְצֹרֶךְ נָכְרִי, אָסוּר. דְּכֶשֶׁמְּבַשֵּׁל לְעַצְמוֹ יֵשׁ לוֹמַר דְּמִמְּלִיךְ וְאָכַל כֻּלּוֹ הַיּוֹם, וְגַם מֵחֲמַת רִבּוּי בָּשָׂר מֵטְעָם הַמְּבַשֵּׁל שֶׁאוֹכֵל הַיּוֹם בְּיוֹתֵר טַעַם מְשֻׁבָּח, אוֹ מִשּׁוּם חַד טִרְחָא, אֲבָל בְּיָדוּעַ שֶׁכַּוָּנָתוֹ לְצֹרֶךְ נָכְרִי. חַיְשִׁינָן שֶׁאִם נַתִּיר לוֹ לְהַרְבּוֹת בְּשְׁבִילוֹ, אַף הוּא יְבַשֵּׁל בְּקְדֵרָה אַחֶרֶת:

(23) ערוך השולחן סימן תקיב

ן ויש להבין בזה שהתרנו שעבדו ושפחתו מותרים לאכול עמו איך התרנו והרי בהכרח להרבות בשבילם ואם נאמר דבאותה קדירה מותר להרבות מפני שמתבשל יפה בשהקדירה מליאה כמ"ש בסי' תק"ג א"כ נתיר ג"כ להזמין לא"י וירבה בשבילו באותה קדירה אך האמת הוא דבהזמנה חיישינן שמא ירבה בשבילו בקדירה אחרת שמפני שרוצה לכבדו יעשה לו מטעמים אחרים אבל בעבדו ושפחתו לא חיישינן לזה וזהו כוונת רבינו הרמ"א שכתב בסעיף א' שמותר להרבות בשביל עבדו ושפחתו באותה קדירה שמבשל בה לעצמו אבל לשאר א"י בכל עניין אסור עכ"ל וכוונתו כדברינו והמה כב"י ול"מ הקשו שיש שמתיר להרבות בשביל א"י באותה קדירה ויש שאוסר ועמג"א סק"ג וט"ז סק"ה ולפמ"ש שייהם אמת דוודאי מותר ומ"מ אסור שמא ירבה בקדירה אחרת וזהו בהזמנה אבל לא בעבדו ושפחתו וגם כוונת המג"א כן הוא ומ"ש כ"ן סברת אפשר לפייסיהו ע"ש לענ"ד לא שייך כאן וט' בט"ז סק"ד שמכריע כשבא מאליו ומותן לו לאכול מותר אבל מזמינו כשבא אסור ע"ש וזהו כשבא הרבה זמן קודם תקון הסעודה אבל סמוך לסעודה מותר כמ"ש בסעיף הקודם ולו"ק]:

(24) ספר חוט שני הל' יו"ד פרק ד' אמורים 30-32

ומי שמומר לעכו"ם או לחילול שבת אף דאינו בגדר אחיך מ"מ הרי הוא בכלל לכם, ולכן האיסור להרבות בשבילו אף בקדירה אחרת הוא רק איסור דרבנן

א. להקנות לגוי מערב יום טוב את המאכלים שבישל בשבילו, ועל סמך זה להזמינו ליום טוב, משתברא דלא מהני דסוף סוף איכא תשש שמא ירבה בשבילו, ומה לי שהמאכלים שכבר הכינם הם לא של הישראל אלא של הגוי.

ואמנם אם לא מזמינים את הגוי, רק שאומר לו "יש לך בשבילך כאן מנות לאכילה", י"ל דאין זה הזמנה.

ג. עובדים זרים שעובדים בבתי ישראל גם בימים טובים, ומבשלים שם הישראל גם בשבילם, לא מיקרי הזמנה, אך אסור לבשל במיוחד בשבילם ביום טוב.

שלהב שם

באור שמח פ"א מהל' יו"ט הל' י"ז, כתב לחדש דמותר לומר לגוי לבשל עבור גוי ביו"ט וליכא בזה איסור אמירה לגוי,